

LX
3-4
2013.

КЊИЖЕВНОСТ
И ЈЕЗИК

КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

САДРЖАЈ ЗА 2013. ГОДИНУ

РАСПРАВЕ И ЧЛАНЦИ

Злата Д. Бојовић	Концепција славистике с почетка XIX века и питање њене актуелности (књижевносторијски аспект)	2.....1
Љиљана Д. Бајић	Тема бедних људи у српској и руској књижевности: компаративни увид у дело Ф. М. Достојевског и Б. Станковића.....	2.....231
Љиљана Д. Бајић	Читање драме.....	3-4.....351
Вељко Ж. Брборић	Савремени правописи српскохрватског језика на почетку XXI века	2.....317
Драгана Б. Вукићевић	Лазаревић и Чехов или смех у белом.....	2.....331
Јован Делић	Међуратна авангарда као генератор модернизације послерагне српске поезије.....	2.....263
Јелена Јовановић Симић	Неколика запажања о научно-критичким врстама у повинарству.....	3-4.....381
Јелица Д. Јокановић Михајлов	Прозодија и проблем идентификације и самоидентификације	2.....253
Димитрије М. Калезић	Теолошка предност старословенског језика.....	2.....277
Александар Милановић	Стилистички аспект српских књижевнोजезичких промена на смени 18. и 19. века.....	1.....1
Биљана Мичић	Анализа слоја звучања у прозном уметничком делу.....	1.....13
Зона В. Мркаљ	Рецепција руске књижевности у наставном контексту.....	2.....284
Драгана Мршевић-Радовић	Српска фразеологија и европско културно наслеђе.....	2.....243
Слободан Новокмет	Концентуализација појма <i>бол</i> у српском језику.....	3-4.....407
Маја С. Радонић	Структурно-стилске одлике <i>Антологије српског песништва</i> Миодрага Павловића.....	3-4.....395
Слободан Н. Реметић	Српски дијалектолошки атлас у светлу језичке и дијалекатске интерференције (лингвистички и социолингвистички аспект).....	2.....205

ПРИЛОЗИ

Данило С. Алексић	Непроменљива реч <i>sigurno</i> – значење, употреба и класификација.....	3-4.....439
Маријана Р. Богдановић	Утицај Луке Милованова на развој акценагске мисли Вука Караџића.....	3-4.....455
Бранка Брчкало	Особености романа <i>Томанова игра сјенки</i> Рајка Васића.....	1.....25
Младен Весковић	Преводи српске књижевности на стране језике	1.....37
Александра Б. Вранеш	Целокупна дела Десанке Максимовић.....	3-4.....421
Магдалена Ивковић	Однос чудесног и историјског у <i>Књизи за Марку</i> Светлане Велмар-Јанковић.....	1.....75

Виолета Р. Кеџман	Говор у драми – естетски функционализован језик.....3-4.....429
Валентина Миклуџ	Концепт катарзе на прелазу XX у XXI век1.....63
Горан Младеновић	Типологија и постика <i>Давидових псалма</i>3-4.....465
Саша Чорболоковић	Десадјективна <i>Nomina loci</i> у српском језику1.....53

НАСТАВА

Мирјана Грдинић	Како написати добар писмени задатак?1.....135
Милорад Р. Дашић	Народна књижевност у плановима и програмима за средњу школу3-4.....493
Рајна Драгичевић	Лексеме које могу бити у служби различитих врста речи као изазов у настави српског језика.....1.....91
Јелена Јовановић	Мотиви из песама циклуса „Савин извор“ Васка Попе и народних предања о Светом Сави у настави.....1.....119
Ана Ж. Пинтарић	Мелодија дисања у песничком језику Јована Јовановића Змаја.....3-4.....501
Оливера Радуловић	Књижевност старог века у средњошколским програмима1.....103
Божана Тешић	Читање и тумачење збирке <i>Божеји људи</i> Борисава Станковића1.....143
Александра М. Угреновић	Видови хумора у краткој прози за децу Бранка Ћопића.....3-4.....479

ПРИКАЗИ

Катарина В. Беговић	Језик весма полезап.....3-4.....529
Бранко Врешеш	Катедра за српску књижевност у школској 2011/2012. години1.....167
Даринка Гортан-Премк	Речи о човеку1.....157
Рајна М. Драгићевић	Творба речи и нови функционални стилови у словенским језицима.....3-4.....519
Ливија Екмечић	О механизмама театрализације власти у Нушићевом драмском делу.....1.....161
Ливија Екмечић	Зашто читамо песме?3-4.....525
Томислав В. Матић	Казањска лингвистичка школа3-4.....535
Дупица М. Мињовић	Усмена традиција – сопство из културе саме.....3-4.....538
Оливера В. Радуловић	<i>Ходање по облацима</i> Михајла Пантића3-4.....515

IN MEMORIAM

Љиљана Бајић	Миодраг Павловић (1970–2013)1.....171
Љиљана Бајић	Професор др Милија Николић (1929–2013).....1.....173

ХРОНИКА

Бошко Ј. Сувајџић	Хроника 54. Републичког зимског семинара1.....177
-------------------	---

БИБЛИОГРАФИЈА

Ивана Н. Спасојевић	Петар II Петровић Његош у часопису „Књижевност и језик“3-4.....545
---------------------	---

УДК: 821.163.41:801.6
811.163.41'342.8

МАРИЈАНА Р. БОГДАНОВИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 19.10.2013.
Прихваћен: 27.11.2013.

УТИЦАЈ ЛУКЕ МИЛОВАНОВА НА РАЗВОЈ АКЦЕНАТСКЕ МИСЛИ ВУКА КАРАЦИЋА¹

У раду се разматрају акценатске поставке Луке Милованова изнете у његовом делу – *Опит настављења к српској сличноречности и слогамерју или просодији*. У поређењу са њима, приказан је и развој научних погледа Вука Караџића на питање акцента српског језика, као и Миловановљев утицај на њихово формирање. Караџићева и Миловановљева акценатска начела интерпретирана су у складу са данашњом акценатском нормом и терминологијом.

Кључне речи: српски језик, акценат, квазитативна метрика, Лука Милованов, Вук Караџић.

*Опит настављења к српској сличноречности и слогамерју или просодији*² – прва је систематска књига стихова у нашој књижевности. Дело је након разних перипетија успело изаћи пред српску публику тек 1833. године, и то заслугом Вука Караџића. У свом спису, пре него што ће прећи на прописивање метричких правила за наше тадашње песнике, Лука Милованов износи својеврсну теорију акцената, која он назива „пригласилима”.

Иако нису најсрећније изведене, његове акценатске поставке имају високу вредност као први покушај у српској науци да се различити нагласци у говору

* marijanabogdanovic01@gmail.com

¹ Рад је урађен под руководством др Александра Милановића и представља прерађен, и за ову прилику прилагођен, део мастер рада, који је на Филолошком факултету у Београду одбрањен дана 25. 09. 2013. године.

² *Луке Милованова Опит настављења к Српској сличноречности и Слогамерју или Просодији. По новом правописанја начину сматрајући на повод к новој веома нуждној Српској Писменици или Језиконају списан 1810. А издао га Вук Стеф. Караџић. У Бечу 1833. у штампарији јерменског манастира.* У наставку рада овај спис називаћемо скраћено – *Опит*.

теоретски образложе и означе.³ Већ тада Лука Милованов установљава систем од четири 'пригласила' и за њихово обележавање одређује следеће знакове:

пригласило одуљујуће	(')	accentus prolongans;
пригласило преодуљујуће	(^)	accentus superprolongans;
пригласило подижуће	(`)	accentus elevans;
пригласило прсподижуће	(^)	accentus superelevans.

Двема групама примера Милованов поткрепљује своје теоретско разматрање акцената:

<i>Данас видила се једна д љ г а.</i>	<i>Прешао је преко много в б д а.</i>
<i>Ја сам видио много д љ г а.</i>	<i>И зна добро шта је в о д а.</i>
<i>Ова ми је хаљина д љ г а.</i>	<i>Јучер својега коња в о д а.</i>
<i>Ја немам много д љ г а.</i>	<i>Данас своју жену в б д а.</i>

Интерпретирана на данашњи начин и помоћу данашње терминологије, његова теорија акцената изгледа овако:

• Миловановљево „пригласило одуљујуће” има вредност данашњег дугоузлазног акцента:

Данас видила се једна д љ г а (ном. јд. именице *д љ г а*);
Јучер свога коња в д а (2. и 3. лице јд. зориста гл. *в д а т и*).

• Његово „пригласило преодуљујуће” налази се на речима које имају акценат на првом слогу и неакцентовану дужину на другом:

Ја сам видио много д љ г а (ген. мн. именице *д љ г а*);
Прешао је преко многи в д а (ген. мн. именице *в д а*).

• „Пригласило подижуће” код Луке Милованова вреди као данашњи и краткосилазни и краткоузлазни акценат:

Ова ми је хаљина д љ г а (ном. јд. ж. рода придева *д љ г а*);
И зна добро што је в д а (ном. јд. именице *в д а*).

• Миловановљево „пригласило прсподижуће” има вредност дугосилазног акцента:

Ја немам много д љ г а (ген. јд. именице *д љ г а*);
Данас своју жену в д а (2. и 3. лице јд. презента лагола *в д а т и*).

Миловановљеви примери за акценте су, као што се види, само двосложне речи, што је, истина, оскудан материјал за прецизан суд о његовом учинку на

³ Треба напоменути да је практично у исто време кад и Лука Милованов код нас, на хрватској страни Шиме Старчевић писао своју *Ричнословницу*, у којој је исправно разликовао сва четири акцента, додуше са доста грешака у акценту појединих речи. Та је књига у нашој науци потиснута у страну, а значајна је као једна од првих, а за то време и доста тачна, студија о питању новоштокавске акцентуације (Старчевић 1812).

пољу акцената нашег књижевног језика. Ипак, из примера које нам је понудио, може се закључити да Лука Милованов:

- добро разликује дугоузлазне и дугосилазне акценте и његови примери за ове акценте (тј. „пригласило одуљујуће” и „пригласило преподичуће”) потпуно су исправни са становишта данашње акценатске норме;
- не уочава разлику у квалитету међу кратким акцентима, те исти знак („пригласило подичуће”) користи за означавање и краткосилазног (дуга ум. књижевног дуга – ном. јд. ж. рода придева дуж) и краткоузлазног акцента;
- неакцентовану дужину на последњем слогу стапа са акцентом, те у таквим речима употребљава један знак ^ („пригласило преодуљујуће”) који бележи на првом, иначе наглашеном слогу (дуга ум. књижевног дуга геп. мн. именице дуга).

Теорија акцената коју нам је на самом почетку 19. века понудио Лука Милованов није без недостатака, али је вредна као први и у много чему успешан покушај да се акценатски систем српског језика теоретски успостави и систематски опише. Улога и број акцената задржани су до данас, али су Миловановљеви називи за акценте измењени. У главне погрешке његове теорије акцената убраја се данас неиздиференцираност двају кратких акцената и тзв. „двослоговни акценат” (^).

Употреба једног знака за оба кратка акцента не значи аутоматски да Милованов у говору није осећао разлику, а још мање да речи није правилно изговарао. Уосталом, говорећи о тзв. посредњим слоговима (слогови акценатовани кратким акцентом), он истиче да их „по својој мисли не може раздвојити премда му се нека разлика међу њима чини” (Милованов 1833: 47). Добро језичко осећање сугерисало је Милованову разлику између кратких акцената, али је он није могао теоретски дефинисати и образложити.⁴

Друга његова погрешка – тзв. „двослоговни акценат” – има већу тежину. Наиме, Миловановљев знак ^ обележава и акценат и дужину следећег слога, дакле две прозодијске јединице одједном, што је са становишта савремене акценатске теорије недопустиво. Све ово, међутим, не смета да Лука Милованов у историји наше акцентологије заузме почасно место.

У делу који говори о неопходности бележења акценатских знакова Милованов истиче да није нужно бележити на свакој речи акценат из више разлога: у писању би било „дангубно”, у штампању скупле, а и лепота изворног текста би тим „надмецима и црвифима” била нарушена. Ипак, било би веома корисно, додаће аутор на крају, да речник и граматику имају обележене акценте (Милованов 1833: 50).

Ову својеврсну теорију акцената Вук Караџић ће доследно употребити у *Писменици српскога језика* (1814), која својим садржајем одаје Миловановље-

⁴ Лука Милованов је пореклом из предела Осат у источној Босни, а говоре овог типа одликује узорна новоштокавска акцентуација.

во присуство у њеном стварању.⁵ Наиме, ова два великана нашла су се у Пешти 1814. године, у време када је Вук писао своју граматику, а помоћ Миловановљева у овом послу била му је драгоцене. Живот под истим кровом у том периоду, свакодневни разговори и консултације о појединим граматичким питањима допринели су да се из Вуковог пера у септембру 1814. године појави прва грамика српског језика. Знање и народност једног Јадранина сабрали су се са сугестијама ученог Осаћанина и српски читалац је пред собом имао писменицу свог језика, преко потребну и дуго очекивану.

Колико је Вук уважавао рад и знање Луке Милованова⁶ види се и по једном писму које је јуна 1814. године упутио Јернеју Копитару у Беч. Наиме, на Копитареву препоруку да рукопис *Писменице* пре штампања прегледа Сава Мркаљ, Вук одговара следећим речима: „Што ми пишете да ја Писменицу сприобштим Мркаилу ја би то радо учинио, али е он далеско, а ја овде имам другог Мркаила (онога Луку Милованова Георгиевића што га Мркаило у Салу дебелог а зра споминье) с коим ја овде заедно живим и сваки се дан разговарам; и он сад преписује Поезију Србску, за коју сам ја Вама казивао, пак кад буде готова онда ћемо послати ту Вама да се печата, коз сам увјерен да ће се Вама допасти” (Караџић 1987: 181). Одавде се и читају Вукова настојања да спис Луке Милованова коначно угледа светлост дана. Знао је он да то дело својим народским карактером може бити снажан ослонац у његовој борби за српски језик и правопис на народној основи.

Вукова блискост са Миловановим најочитија је у одељку о акцентуацији. Наиме, Вук у својој *Писменици* у одељку под називом *О гласоударениу* излаже систем од четири акцента („пригласила”), следећи потпуно свог ученог пријатеља.⁷ Број акцената и њихови називи исти су као у Милованова, с тим што је у *Писменици* улога различитих акцената детаљније објашњена и илустрована већим бројем примера. Вук је у овом свом делу представио физиологију наших нагласака, али се опет његов акценатски систем не одликује потпуном исправношћу, што само показује колико је то поље тешко и запретено и за најбоље зналце нашег језика. Вукова акценатска поставка интерпретирана на данашњи начин изгледа овако:

- „Пригласило одуљујуће” код Караџића вреди и као дугоузлазни акценат (код двосложних речи) и као дугосилазни акценат (код једносложних речи), што показују примери које наводи: *травѧ, дугѧ, вѧз, струкѧ*. Како се види, он код једносложних речи не уочава квалитативне разли-

⁵ Јован Хаџић (Милош Светић) ће у јеку жустре полемике са Вуком узвикнути како је Караџићу Лука Милованов „скрлио” *Писменицу србскога језика* 1814. године (Хаџић 1839: 22). Желећи да унизи рад Вука Караџића, овим ће Хаџић заправо нехотице истаћи и Миловановљево књижевну делатност.

⁶ Милованов је имао завршен свој *Опит* већ у јуну 1810. године, дакле четири године пре почетка Вукове књижевне делатности.

⁷ Вук и наглашава на једном месту да је то у ствари Миловаповљев посао: „*Као што и Г. Лука Милованов, у Опиту наставлен. Ђа к Србској сличноречности, именује*” (Караџић 1814: 11).

ке, већ само наглашава да се ово „пригласило” пише „над оним самогласним писменом, на коме се самом, глас протеже” (Караџић 1814: 11). Неразликовање дугих акцената – али, као што примери показују, само код једносложних речи – јесте његова прва акценатска непрецизност.

- „Пригласило преодуљујуће” у Вуковој *Писменици* завредило је дужи коментар. Ту се објашњава да се оно пише „над оним самогласним писменом, на коме се глас тако верло протеже да и следујућим њему самогласним писменима (ѣрбо оно по највише у сриеди а рједко на крају или у почетку долази) од свога продуживања нешто предаје н.п. десет људи, шест коња, седам језика; и пр.”⁸ (Караџић 1814: 11). Дакле, Вук овде понавља Миловановљевоу грешку говорећи о тзв. „двословном акценту”, односно знаку који покрива прозодијску изражајност више јединица одједном.
- „Пригласило подижуће”, исто као код Милованова, означава и краткоузлазни и краткосилазни акценат: *пѡга, вѡда, вѡна, кѡд, сѡд* (уместо *вѡна, кѡд, сѡд*). Неиздиференцираност двају кратких акцената је, дакле, теоријска грешка обојице књижевних радника.
- „Пригласило преподижуће” у Вуковој *Писменици*, баш као и у Миловановљевом *Опиту*, има вредност дугосилазног акцента, што показују наведени примери: *блѡго, дрѡго, злѡто*. Међутим, ово „пригласило”, каже Вук, „пише се над оним самогласним писменом на коме се глас мало више подиже и развлачи, и од развлачења мало следујућем писмену предаје” (Караџић 1814: 12). Ово његово објашњење није сасвим тачно. Извесна дужина на последњем слогу коју Вук осећа за трећу реч не може важити, а уз прве две би се могла толерисати само под условом да се њима означава одређени вид средњег рода придева *блѡг* и *дрѡг*.

Када говори о потреби бележења акцената, Вук опет понавља Миловановљевоу мисао: „Ова пригласила ни је нужно на свакој речи постављати, ѣрбо то не само што би уписању било дангубно и у печатању много скупље, него и оно напечатано било би као да је каквим труњем посуто” (Караџић 1814: 13). Дакле, разлози за извештан отпор према означавању акцената су исти, с тим што Вук додаје да је акцените неопходно бележити у оним речима у којима су они у функцији семантичке диференцијације.

Као што видимо, Вуково гледање на акценатска питања у *Писменици* 1814. године било је исто као и код Милованова у *Опиту* 1810. године. Тако Вук на почевима свог књижевног рада понавља све оне непрецизности и непотпуности акцентуације Луке Милованова, да би тек четири године касније, у граматичици уз *Српски рјечник* из 1818. и у самом тексту речника, поправио своје погледе на акценте у српском језику. Асим Пецо, говорећи о акцентским белешкама у

⁸ Грешка истаћи да је код трећег примера (*седам језика*) акценат кратак, а не дуг, како га Вук третира.

Писменици, истиче да је велика штета што Вук није о овим питањима консултовао наше старије граматичаре и лексикографе, јер би код њих могао наћи доста драгоценог материјала и за акцентуацију (Пецо 1971: 126). Из свега овога јасно се види колико су Вукови први кораци у области српске акцентуације били несигурни. Требало је да прођу још четири године да мисао о исправном акцентовању, коју је носио из родног Тршића, потпуно сазри и адекватно се оформи. Сведочанство томе је, како смо напоменули, његов *Рјечник* из 1818. године. Иако ни ту Карацић није сасвим прецизан, ипак, у акценатском погледу, *Српски граматика уз Рјечник*, представља значајан корак напред у односу на *Писменицу србскога језика*.

Из саме граматике, као и из текста речника, види се да Вук начелно разликује сва четири новоштокавска акцента; међутим, приликом њиховог обележавања он и даље остаје на теоријским поставкама из своје *Писменице*. Напуштен је термин „пригласило”, па Карацићев акценатски систем сада изгледа овако:

- Први знак (`) опет је ознака за оба кратка акцента. Вук сада наводи ове примере: *вòда, вràна, ву̀на, зèмља, кр̀ст, пр̀ст* (уместо *вра̀на, ву̀на, кр̀ст, пр̀ст*).
- Други знак (^) означава дугоузлазне акценте, као на пример у речима: *гра̀на, óвца, рика̀ти, весéље*.
- Трећи знак (^) служи за обележавање дугосилазних акцената или, како Вук то сликовито објашњава, користи се за слоге „ђе се глас округло разлази”: *гла̀д, пàмтити, кр̀в, су̀нце, рòј* (Карацић 1818: 36). Овде нема погрешно стављеног акцента код једносложних речи, као што су *вòз, стру̀к* у *Писменици*.
- Четврти знак (^) означава поново онај „двослоговни акценат”, који се као теоријска погрешка понавља још од Милованљевог *Отца*. Највећи број примера јесу речи у облику генитива множине: *десет људи, пет ова̀ца, свију на̀рода* итд. (уместо *људѝ, ова̀ца, на̀рòдѝ*). У последњем примеру један знак обухвата прозодијску истакнутост чак три слога.

Дакле, теоријске непрецизности су још увек видљиве, али се по објашњењу која следе види да је Вук осећао и разликовао сва четири српска акцента. Тако он наводи: „Глас је првога знака (`) двојак, које се особито може познати у једнаким ријечима [...]; тако се изговара оштрије јарица млада коза, него јарица шеница [...] зато сам ја у оваковим ријечима метнуо два знака (``) ђе се оштрије изговара [...]” (Карацић 1818: 36). Вук, како се види, разликује кратке акценте, а то још боље потврђују његови примери за промену акцента у парадигми: *вòда, вòдè, вòди, вòду, вòдо, вòдòм, вòди*. Он ће употребити знак којим и ми данас обележавамо краткосилазни акценат, а све је ово само доказ Вуковог изванредног осећаја за нагласке свог језика, без обзира на извесну непрецизност и неадекватност приликом њиховог бележења.

Веома је важна и следећа Вукова мисао: „Код трећег (^) треба упамтити; ђе је гођ на другом, или на трећем, или на четвртном слогу овај глас, онђе пред њим мора бити на ком слогу и оштри (`), н. п: *òvčār, rātār, rād̄bst, gospòdār* [...]” (Караџић 1818: 36). Дакле, Вук је исправно осетио да је у овим речима акценатован први слог, а да се на другом, односно трећем или четвртном, налази неакцентована дужина. (уп. кв. *òvčār, rātār*). Ове примере нарочито наглашавамо, јер ће управо они бити предмет Вукове критике Миловановљевог акцента, изнете у предговору *Опита*. Наиме, прописујући метричке оквире нашим тадашњим песницима, Лука Милованов речи типа *јунак, орач, овчар* убраја у јамбе, јер за њега ове речи немају „пригласила” на првом слогу, односно први слог им је крагак, а други дуг. Овакав акценатски профил наведених речи код Луке Милованова последица је утицаја античке квантитативне версификације, која смењивањем дугих и кратких слогова остварује свој ритам. Зато ове речи у *Опиту* имају акценатовану ултиму, а ту се заправо налази неакцентована дужина. То претпостављање дужине акценту које се види у овим Миловановљевим примерима донекле је разумљиво, ако се има у виду време када је ова прва теорија о српском стиху настајала. Тадашњи образовни систем био је потпуно у класицистичком духу, па се и проблем стиха разматра с обзиром на грађу античког песништва. Поетике српско-латинских школа у 18. столећу давале су систематски и исцрпан увид у античку песничку вештину и технику писања поезије. Тако су наведени примери илустрација Миловановљевог искорака у поље квантитативне метрике и покушаја, барем теоријског, да се српски стих подведе под законе класичног метра. Међутим, када је требало стихове саставити, он је то радио у складу са акценатским принципом својственим његовом матерњем језику, који је – несумњиво – добро осећао и познавао.

Вук се акценатских питања дотакао и у предговору *Српским народним пословицама*, издатим 1836. године. Иако у начелу уочава оба кратка акцента, он овде опет употребљава један знак за њихово означавање. Међутим, II издање Вуковог *Рјечника*, са око 47 000 изакцентованих речи, представља прави и потпун образац исправног акцентовања.¹⁰

Овим смо делимично приказали пут развоја акценатске мисли Вука Караџића, из чега се јасно види како је она постепено сазревала и мењала се: од *Писменице сербскога језика*, која је потпуно у духу Лукиних акценатских поставки, преко *Рјечника* из 1818, у којем се примећује да Вук у пракси начело разликује сва четири новоштокавска акцента, али их у теорији доследно не обележава, па све до II издања *Српског рјечника*, где у сарадњи са Ђуром Даничићем даје исправан и потпун систем од четири акцента српског језика.

⁹ Вук је дужину обележавао лучним знаком (^).

¹⁰ Вуков сарадник на овом речнику био је Ђуро Даничић, који је прецизно изакцентовано речи на основу онога како их је Вук изговарао. Заслуга је Даничићева што је свака ранија Вукова непрецизност приликом акценатског обележења сада избегнута.

Вук је имао прилику да своје ставове мења и усавршава, да свест о исправном акцентовању коју је носио из родног Тршића кроти на прави начин, имао је срећу да поред себе има једног Ђуру Даничића, који ће му помоћи да свој исправан акценат тачно и забележи и, најзад, имао је иза својих леђа угледног и моћног Јернеја Копитара, цензора словенских књига у Бечу.

Лука Милованов пак није имао ништа од тога. Своје једино дело – *Опит* – за живота није ни видео штампано. Главна тематска преокупација његовог списа била је теорија о стопама у српском песништву, али, да би је дао, морао је он да прозбори о акцентима у нашем језику. Није имао могућност да завири у какву српску граматику јер она у то време није постојала. Зато Милованов, пре него што ће проговорити о знацима за наше акценте, индиректно истиче да је то првенствено посао граматичара: „О знацима предаје нам науку Писменица: Но будући да наш језик јоште до сад Писменицу своју на свјет издану видити жели, зато овде нешто мало о знацима овима особнима споменути нужно ми се види” (Милованов 1833: 48). Његови су акценти разматрани у служби теорије о српском песништву, те зато и нису сасвим потпуни и исправни. Милованов није ни желео да напише граматику, већ да пропише правила за наше стихотворце, па стога акценте третира само као нужне елементе за версификационо обликовање поезије. Али да је делао у неком повољнијем књижевном тренутку и да је пред собом имао граматику народног језика, можда се његовој акценатској теорији данас не би имало много шта приговорити.

ИЗВОРИ

Караџић 1814: Вук Стефановић Караџић, *Писменица сербскога језика*, Беч.

Караџић 1818: Вук Стефановић Караџић, *Српски рјечник*, Беч.

Милованов Георгијевић 1833: Лука Милованов Георгијевић, *Опит настављења к српској сличноречности и слогамерју или просодији* (фототипско издање) Бања Лука: Art print.

ЛИТЕРАТУРА

Добрашиновић 2007: Голуб Добрашиновић, „Лука Милованов Георгијевић (1784–1828)”, у: *Зборник радова о Србима у Хрватској*, књига шест, Београд: САНУ – Одбор за историју Срба у Хрватској, стр. 335–364.

Ивић 1991: Павле Ивић: *Целокупна дела*, књига четврта: „О Вуку Караџићу”, Сремски Карловци/Нови Сад: Издавачка књижевна Зорана Стојановића.

Јокановић-Михајлов 2006: Јелица Јокановић-Михајлов, *Акцент и интонација говора на радију и телевизији*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Јокановић-Михајлов 2012: Јелица Јокановић-Михајлов, *Прозодија и говорна култура*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Караџић 1987: Вук Стефановић Караџић, *Сабрана дела*, књига двадесета: „Преписка I (1811–1821)”, Београд: Просвета.

Максимовић 1973: Vojislav Maksimović, „Prosodija Luke Milovanova Georgijevića”, *Nekada i sada*, Sarajevo: Svjetlost, str. 51–60.

Матић 1930: Светозар Матић, „Принципи уметничке версификације српске”, *Годишњица Николе Чуића*, књига XXXIX, стр. 119–162.

Милановић 2010: Александар Милановић, *Кратка историја српског књижевног језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Милановић 2013: Александар Милановић, „Реформа ћирилице Луке Милованова у контексту књижевојезичке ситуације почетком 19. века”, *НССВД*, 42/1, Београд, стр. 187–197.

Павић 1970: Милорад Павић, *Историја српске књижевности барокног доба: XVII и XVIII век*, Београд: Нолит.

Павић 1979: Милорад Павић, *Историја српске књижевности класицизма и предромантизма: класицизам*, Београд: Нолит.

Пецо 1971: Асим Пецо, *Основи акцентологије српскохрватског језика*, Београд: Матична књига.

Ружић 1975: Жарко Ружић, *Српски јамб и народна метрика*, Београд: Институт за књижевност и уметност.

Симић 1978: Милорад Симић, „Говор села Обади у босанском Подрињу”, у: *Српски дијалектолошки зборник*, књ. XXIV, Београд, стр. 3–124.

Старчевић 1812: Šime Starčević, *Nova ricsoslovica iliricska*, Trst.

Стојановић 1924: Љубомир Стојановић, *Живот и рад Вука Стеф. Караџића*, Београд/Земун: Штампарија графичког завода „Макарије”.

Томић 1982: Ljubomir Tomić, „Luka Milovanov i njegov rad na reformi srpske azbuke, prozodiji i književnom jeziku”, у: *Prilozi kulturnoj i književnoj povijesti Srba i Hrvata u Mađarskoj*, Budimpešta, str. 98–118.

Хацић 1839: Јован Хацић, *Утук или Одговор на Одговор на Ситнице јези-
кословне*, Нови Сад.

Маријана Богдановић

ВЛИЯНИЕ ЛУКИ МИЛОВАНОВА НА РАЗВИТИЕ НАУКИ
ОБ УДАРЕНИЮ У ВУКА КАРАДЖИЧА

Резюме

Лука Милованов Георгиевич первым в сербской науке представил своеобразную теорию об ударении, которую Вук Караджич полностью перенесет в свою *Писменицу* 1814. года. В этом своем произведении Вук повторяет те же ошибки, которые делал и Милованов – т. н. 'двусложное ударение' и использование одного знака для обоих кратких ударений. Значительный шаг вперед в этом направлении сделал Вук в *Грамматике*, которая вышла в свет вместе с *Сербским словарем (Српски рјечник)* 1818. года, но и здесь существуют ошибки и неточности. Ударение у Луки Милованова исследовано в связи с сербской поэзией, и поэтому оно не совсем точное и до конца обследованное.

Несмотря на все, его теория привлекает внимание как первые попытки в сербской науке систематически и теоретически описать акцентную систему.

СР – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

82+80

КЊИЖЕВНОСТ и језик : часопис Друштва
за српски језик и књижевност Србије и
Друштва за српски језик и књижевност Црне
Горе / главни и одговорни уредник Љиљана
Ђајић. – Год. 3, бр. 4/5 (1956)-
Београд : Друштво за српски језик и
књижевност Србије : Друштво за српски језик
и књижевност Црне Горе, 1956-. -24 cm

Тромесечно. – Наставак публикације:
Књижевност и језик у школи
ISSN 0454-0689= Књижевност и језик
COBISS.SR-ID 4052482